PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

XXI ASR KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH ORQALI YOSHLARNI KASBGA YO‘NALTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Ahmadjonova Gulbahor Odilovna
Andijon tumani 3-sonli kasb-hunar kolleji
Ta’lim sifatini ta’minlash bo’limi bosh mutaxassisi
Email: gulbaxorodilovna1972@gmail.com
Tel: +998-97-346-95-55

Annotatsiya: Mazkur maqolada XXI asr kompetensiyalarini shakllantirish orqali yoshlarni kasbga yo‘naltirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilingan. Zamonaviy mehnat bozori talablaridan kelib chiqib, tanqidiy fikrlash, kreativlik, kommunikativlik, hamkorlik va raqamli savodxonlik kabi kompetensiyalarning yoshlarning kasbiy rivojlanishidagi o‘rni yoritilgan. Tadqiqot davomida kompetensiyaviy yondashuvning kasbiy o‘zini anglash, kasb tanlash va mehnat bozoriga moslashish jarayonlariga ta’siri o‘rganildi. Shuningdek, ta’lim muassasalarida yoshlarni kasbga yo‘naltirish samaradorligini oshirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so‘zlar: XXI asr kompetensiyalari, kasbga yo‘naltirish, kompetensiyaviy yondashuv, tanqidiy fikrlash, kreativlik, kommunikativ kompetensiya, raqamli savodxonlik, mehnat bozori, kasbiy rivojlanish.

Abstract: This article analyzes the theoretical and practical aspects of career guidance through the development of 21st-century competencies among youth. The role of critical thinking, creativity, communication, collaboration, and digital literacy in professional development is highlighted. The study reveals the importance of a competency-based approach in career choice and adaptation to labor market requirements. Recommendations for improving career guidance practices in educational institutions are proposed.

Keywords: 21st-century competencies, career guidance, competency-based approach, critical thinking, creativity, digital literacy, professional development.

Аннотация: В статье анализируются теоретические и практические аспекты профессиональной ориентации молодежи на основе формирования компетенций XXI века. Раскрыта роль критического мышления, креативности, коммуникации и цифровой грамотности в профессиональном развитии личности. Обосновано значение компетентностного подхода в профессиональном самоопределении молодежи.

Ключевые слова: компетенции XXI века, профессиональная ориентация, компетентностный подход, критическое мышление, креативность, цифровая грамотность.

Kirish: Bugungi globallashuv va raqamlashtirish jarayonlari natijasida dunyo mehnat bozori tarkibi va mazmunida sezilarli o‘zgarishlar yuz bermoqda. Yangi texnologiyalar, sun’iy intellekt va avtomatlashtirish tizimlarining rivojlanishi an’anaviy kasblarning transformatsiyalanishiga hamda yangi mutaxassisliklarning paydo bo‘lishiga sabab bo‘lmoqda. Bunday sharoitda yoshlarni kelajak kasblariga tayyorlash va ularda zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirish ta’lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasida ta’lim sifatini oshirish, yoshlarni kasb-hunarga yo‘naltirish hamda inson kapitalini rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosati amalga oshirilmoqda. Mazkur jarayonda kompetensiyaviy yondashuv asosida ta’limni tashkil etish yoshlarning kasbiy faoliyatga tayyorligini oshirishning muhim omili sifatida qaralmoqda.

Adabiyotlar tahlili

XXI asr kompetensiyalari masalasi xorijiy olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan. Trilling va Fadel (2009) zamonaviy ta’limning asosiy maqsadi o‘quvchilarda bilimdan foydalanish ko‘nikmalarini rivojlantirish ekanligini ta’kidlaydi. Partnership for 21st Century Learning (P21)

konsepsiyasida tanqidiy fikrlash, hamkorlik, kommunikatsiya va kreativlik asosiy kompetensiyalar sifatida e'tirof etilgan. OECD tomonidan ishlab chiqilgan "Education 2030" konsepsiyasida esa shaxsning muvaffaqiyatli faoliyati uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, qadriyat va munosabatlarning integratsiyasiga alohida e'tibor qaratilgan. Mahalliy olimlardan N.A. Muslimov, R.H. Ishmuhamedov, O'. Tolipov va M. Usmonboyevalar kompetensiyaviy yondashuvning pedagogik asoslari va kasbiy ta'lim tizimidagi ahamiyatini yoritib berganlar.

Tadqiqot metodologiyasi: Tadqiqot jarayonida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, tizimlashtirish va pedagogik kuzatish metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, kasbga yo'naltirish va kompetensiyaviy ta'lim bo'yicha xalqaro tajribalar o'rganildi. Tadqiqot obyekti sifatida umumiy o'rta va professional ta'lim muassasalarida yoshlarni kasbga yo'naltirish jarayoni tanlandi. Tadqiqot predmeti XXI asr kompetensiyalarini shakllantirish orqali yoshlarni kasbga yo'naltirishning pedagogik mexanizmlaridan iborat.

Tadqiqot natijalari: Tahlillar natijasida XXI asr kompetensiyalarining yoshlarni kasbga yo'naltirishdagi quyidagi imkoniyatlari aniqlandi:

Tanqidiy fikrlash kompetensiyasi- Tanqidiy fikrlash yoshlarning kasb tanlashda turli axborot manbalarini tahlil qilish, kasblarning afzallik va kamchiliklarini baholash hamda mustaqil qaror qabul qilishiga yordam beradi.

Kreativlik kompetensiyasi - Kreativlik yoshlarning innovatsion g'oyalarni ilgari surishi, yangi kasblarga moslashishi va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishiga xizmat qiladi.

Kommunikativ kompetensiya - Muloqot va hamkorlik ko'nikmalari jamoada ishlash, kasbiy aloqalarni yo'lga qo'yish hamda mehnat bozorida muvaffaqiyatga erishish uchun muhim omil hisoblanadi.

Raqamli savodxonlik - Raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish zamonaviy kasblarning aksariyatida zarur kompetensiyaga aylangan. Bu esa yoshlarning mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshiradi.

XXI asrda kasblarning tez o'zgarishi sharoitida uzluksiz ta'lim va yangi ko'nikmalarni egallash ehtiyoji ortib bormoqda. Moslashuvchanlik kompetensiyasi yoshlarning kasbiy barqarorligini ta'minlaydi.

Muhokama: O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, kasbga yo'naltirish ishlari ko'pincha faqat kasblar haqida ma'lumot berish bilan cheklanib qolmoqda. Holbuki, zamonaviy yondashuv yoshlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishni ham nazarda tutadi. Shu sababli ta'lim muassasalarida quyidagi pedagogik shart-sharoitlarni yaratish maqsadga muvofiq: kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quv dasturlarini takomillashtirish, kasbiy diagnostika xizmatlarini kengaytirish, ish beruvchilar bilan hamkorlikni rivojlantirish, raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanishni kuchaytirish, loyiha va startap faoliyatini qo'llab-quvvatlash. Mazkur chora-tadbirlar yoshlarning kasbiy o'zini anglash darajasini oshirishga va ongli kasb tanlashiga xizmat qiladi.

Xulosa: XXI asr kompetensiyalarini shakllantirish yoshlarni kasbga yo'naltirishning muhim pedagogik omili hisoblanadi. Tadqiqot natijalari tanqidiy fikrlash, kreativlik, kommunikativlik va raqamli savodxonlik kompetensiyalarining kasbiy rivojlanish jarayonida alohida ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Kasbga yo'naltirish tizimini takomillashtirish uchun kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quv dasturlarini modernizatsiya qilish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish hamda ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. Toshkent, 2020. https://old.sbtsue.uz/en/news/view/323
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta’lim sohasiga oid farmon va qarorlari. https://gov.uz/oz/uzedu/pages/prezident-farmonlari-farmoyishlari-va-qarorlari
3. Trilling B., Fadel C. 21st Century Skills: Learning for Life in Our Times. Jossey-Bass, 2009. https://ardian.id/wp-content/uploads/2018/10/21st_Century_Skills_Learning_for_Life_in_Our_Times____2009-3.pdf
4. OECD. The Future of Education and Skills 2030. Paris, 2018. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2018/06/the-future-of-education-and-skills_5424dd26/54ac7020-en.pdf
5. Partnership for 21st Century Learning. Framework for 21st Century Learning. Washington,DC.https://www.marietta.edu/sites/default/files/documents/21st_century_skills_standards_book_2.pdf
6. Muslimov N.A. Kasb ta’limi metodikasi. Toshkent, 2019. https://unilibrary.uz/literature/518358
7. Ishmuhamedov R.H. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent, 2020. https://journalss.org/index.php/tad/article/view/1375
8. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. Toshkent, 2017. https://api.ziyonet.uz/uploads/books/49959/5b2a2fa7b1b82.pdf
9. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Toshkent, 2020. https://arm.ssuv.uz/frontend/web/uploads/pdf_69f1cbe5456e8.pdf
10. Sharipov Sh.S. Kasbiy pedagogika asoslari. Toshkent, 2019. https://ilmiyanjumanlar.uz/uploads/conferences/00137/137_i_20260116_210521_4%20(23).pdf